

Cele złego zachowania, procedury korygujące

Zgodnie z modelem koncepcji wyjaśniającej złe zachowanie dzieci i młodzieży Alfreda Adlera i Rudolfa Dreikusa (J. Jeffries Mc Whirter 2001), celem tych zachowań jest znalezienie sobie miejsca, czy też pozycji w grupie. Może to być grupa rówieśnicza szkolna, poza szkolna bądź grupa jaką tworzy rodzina. Dzieci zatem mogą robić różne rzeczy nieakceptowane społecznie. Zachowują się zbyt głośno, przeszkadzają w czasie lekcji, dokuczają rówieśnikom, wagarują, nie uczą się, kradną. Tymi zachowaniami chcą osiągnąć różne cele: zwrócić na siebie uwagę, zemścić się za coś, zdobyć władzę lub zmusić otoczenie do opieki nad sobą. Do wychowawcy należy znalezienie ukrytego, nieświadomego celu złego zachowania wychowanka i dokonanie korekty tego zachowania. Korekta jest konieczna z uwagi na eskalację złych zachowań i oczywistą ich szkodliwość dla nich samych. Złe zachowania szkodzą dziecku, ponieważ mogą stać się przyczyną wykluczenia go z grona rówieśników, na którym dziecku tak naprawdę bardzo zależy. Złe zachowania dzieci budzą w ich otoczeniu niechęć, złość, zniecierpliwienie i wiele innych, negatywnych odczuć.

Cele złego zachowania (J. Jeffries Mc Whirter 2001):

1. **zwrócenie na siebie uwagi** – kiedy dziecko nie może z jakichś powodów zdobyć uwagi otoczenia w akceptowany społecznie sposób, może zacząć zwracać na siebie uwagę zachowaniami nieprzyjemnymi dla otoczenia. Małe dziecko, gdy rodzice się nim nie zajmują najpierw stara się rozmawiać z nimi, pytać, prosić o zabawę, kiedy zaś tego nie dostaje, kiedy rodzice nie zauważają jego obecności, zaczyna psuć różne rzeczy, krzyżeć, tupać nogami, może także przestać jeść, nie chce spać itd. Kiedy jest starsze i brak mu uwagi otoczenia w domu, jego poszukiwania towarzystwa wychodzą na zewnątrz. Może zacząć tak postępować, że zobaczą go wszyscy, nauczyciele, koledzy, rodzice. Są dzieci, które jakimś wybitnym talentem, wspaniałą nauką czy sukcesami sportowymi zwrócą na siebie uwagę otoczenia, jednak jest wiele dzieci, które nie mają takich sukcesów, zatem dopiero, gdy zaczną rozrabiać znajdują zainteresowanie.
Kiedyś miałam 13 letniego pacjenta, który zaczął wagarować. Zdenerwowana matka przyprowadziła go do mnie. Okazało się, że była to rodzina, w której ojciec był całkowicie niedostępny dla swoich dzieci. Dużo pracował, a po pracy zamykał się w pokoju i siedział przed komputerem. Chłopiec w czasie rozmowy powiedział znamienne zdanie „od kiedy zacząłem wagarować, tata zaczął mnie bić – ale też mało”.
2. **władza** – czasem celem złego zachowania jest zdobycie władzy nad dorosłymi, manipulowanie nimi, kontrolowanie ich. Manifestacją władzy staje się tu łamanie zasad, nie słuchanie się dorosłych, całkowity brak podporządkowania się. U małych dzieci typowym przykładem zdobywania władzy nad rodzicami i manipulowania nimi jest rzucanie się na podłogę w sklepie. Przestraszeni rodzice natychmiast kupują dziecku co chce, aby był spokojny, mało tego, zaczynają bać się ponownych „ataków” dziecka. Taka postawa wzmacnia oczywiście złe zachowania.
Czasami rodzice rozmawiając ze mną o 13 latku mówią: „wie pani, ja boję się mu to powiedzieć, on i tak mnie nie posłucha”, albo „co z tego, że powiem, nie bierz tego, on i tak weźmie”. Są bezradni wobec 13 latka, oddali mu władzę w domu. Dzieci takie

uczają się, że władza popłaca, że nie muszą liczyć się z innymi, zwłaszcza słabszymi od siebie.

3. **zemsta** – zachowanie typowe dla zniechęconych, sfrustrowanych nastolatków. Wrogość i agresja u nastolatków są przejawami patologii. Kiedy nastolatkowi nie udaje się zwrócić na siebie uwagi otoczenia, chociaż starało się zrobić to na wiele sposobów, ani też zdobyć władzy, narastają w nim ogromna złość, wrogość i żal. Od nich o krok do zemsty. Zemsta manifestuje się na różne sposoby. Może to być zniszczenie czy podpalenie, może to być zaprzestanie nauki, ucieczka z domu, ale też samobójstwo. Takie zachowania są niezwykle groźne dla prawidłowej socjalizacji dzieci. Brak korekty może sprzyjać powstawaniu osobowości aspołecznej.

4. **udawana nieporadność** – zachowania mające na celu wycofanie się, nie uczestniczenie

w życiu grupy czy rodziny, tak aby rodzina przejmowała za dziecko odpowiedzialność. Wydaje się, że takie dzieci chowając się pod maską nieporadności, pragną uniknąć wstydu za niepowodzenia, ale także odpowiedzialności. Żyją w przekonaniu, że i tak są gorsze, że nic nie potrafią i do niczego się nie nadają. W związku z tym nie muszą się do niczego przykładać.

Dorośli często przejmują za dzieci odpowiedzialność, odrabiając nawet za nie lekcje. Nie zastanawiają się, że przecież dziecko ma prawidłowy intelekt, więc problem jest gdzie indziej. Swoją nieporadnością sprawia, że otoczenie zaczyna się nim opiekować, doradzać mu, wyręczać go w różnych pracach. Brak reakcji ze strony dorosłych może wspomagać kształtowanie się osobowości zależnej. Dzieci takie mogą wyrosnąć na osoby niezaradne, niesamodzielne, stale zależne od innych.

Procedury korygujące złe zachowanie wg. Rudolfa Dreikusa (J.Jeffries Mc.Whirter i inni 2001)

Procedury te nakierowane są na :

1. Zmianę sposobu reagowania dorosłych na dzieci i młodzież, która się źle zachowuje.
2. Pomaganiu młodzieży w interpretacji złego zachowania.
3. Zmianę zachowań na akceptowane społecznie.

Procedurę korygującą dane zachowanie zaczynamy, od uświadomienia sobie, jakie to zachowanie wywołuje w nas emocje. Można przypisać określone emocje dorosłego, określonym celom złego zachowania u dzieci. I tak:

Zwracanie na siebie uwagi – wywołuje w dorosłym irytację, zniecierpliwienie, złość
Zdobywanie władzy – wywołuje u dorosłych poczucie irytacji, sprowokowania, poczucie, że chodzi tu o mierzenie się kto kogo zwycięży.

Zemsta – wywołuje u dorosłych gniew, żal, szokowanie zachowaniem nastolatka.

Udawana nieporadność – wywołuje w nas poczucie bezsilności, frustracji, desperacji
Powoduje przejmowanie odpowiedzialności za dziecko, wyręczanie dziecka w jego zadaniach.

Następnie pomagamy dzieciom w interpretacji ukrytych celów. Dzieci zachowują się źle, ale nie zdają sobie sprawy dlaczego to robią. Komunikujemy im nasze spostrzeżenie w następujący sposób:

1. gdy dziecko zwraca na siebie uwagę np. nie chce jeść - „czy chodzi ci o to, bym się tobą stale zajmowała?” lub „czy chcesz, abym zwracała na ciebie większą uwagę?”.
2. Gdy dziecko nie stosuje się do poleceń , np wychodzi bez pytania z domu - „ czy chodzi ci o to, aby rządzić w domu?”, „ czy chcesz mnie zmusić do robienia tego co ty chcesz?”.
3. Gdy dziecko szuka zemsty - „ czy chcesz mnie ukarać?” „ czy chcesz mnie zranić?” .
4. Gdy dziecko pozoruje nieporadność, mówi „że nie potrafi zrobić prostej rzeczy - „czy chcesz by ci dano święty spokój”, „ czy masz już dość i chciałbyś zrezygnować”, „ czy chcesz, abym stale opiekowała się tobą”.

Dalsze postępowanie korygujące celowe złe zachowania

1. zwrócenie uwagi dziecku na cel jaki ma jego zachowanie
2. ignorowanie złego zachowania
3. wzmacnianie dobrych zachowań

Strategie postępowania z różnymi złymi zachowaniami dzieci

Zachowania nastawione na zdobycie władzy w grupie przez dziecko

1. Zwróć uwagę na cel jaki ma jego zachowanie, określ jasno ten cel.
2. Przyznaj się przed sobą, że dziecko zaczyna zdobywać władzę nad Tobą, grupą
3. Nie daj się wciągać w konflikt w dzieckiem, pamiętaj, że ono robi to co robi podświadomie, chcąc zająć jakieś miejsce w swoim otoczeniu.
4. Przypomnij mu, jakie są zasady panujące w danej grupie i konsekwencje złych zachowań. Stosuj konsekwentnie wcześniej omówione z nim sankcje. Rób to bez emocji, spokojnie .
5. Nagradzaj za zmiany na lepsze, chwal za zmiany na lepsze, wzmacniaj pozytywne zachowania.
6. Wprowadź relacje partnerskie, negocjuj z dzieckiem, niech argumentuje swoje racje.
8. Proś dziecko o współpracę i pomoc w różnych sprawach.

Zachowania służące zemście

1. Zwróć uwagę dziecka na cel jego zachowań.
2. Unikaj karania i odwetu, bądź spokojny.
3. Nie bierz zachowania dziecka do siebie, nie pokazuj mu, jak bardzo cię zraniło
4. Nie reaguj na prowokacje, postaraj się zmienić, poświęć dziecku więcej czasu
5. Staraj się utrzymać dyscyplinę , unikaj jednak do minimum kar, stosuj nagrody za dobre zachowanie

Zachowania pozorujące bezradność dziecka

1. Zwróć uwagę dziecka na cel jego zachowań

2. Wzmocnij poczucie wartości dziecka, zapewniaj je ,że wiele potrafi, że da sobie radę.
3. Nagradzaj za samodzielne zachowania, za samodzielne podejmowanie działań, zachęcaj do nich.
4. Nie wyręczaj dziecka, towarzyszyć mu, ale nie podejmuj za niego jego zadań.
- 5 . Zapewnij dziecku terapię grupową w zakresie nabywania nowych umiejętności społecznych.

W korygowaniu złych zachowań dzieci bardzo ważne jest, aby ponosiły one konsekwencje swoich zachowań, jest to naturalne i logiczne. Psychologia społeczna uczy bowiem, że człowiek, który źle zrobi, aby móc sobie wybaczyć powinien ponieść jakieś konsekwencje złego zachowania. Można powiedzieć tu o cyklu:

wina -----kara---- przebaczenie.

Można powiedzieć tak : zniszczyłeś pracę koleżanki, to bardzo złe, trzeba to naprawić w jakiś sposób, potem trzeba prosić ją o przebaczenie.

Upomniane dzieci uczą się odpowiedzialności za to co robią. Należy pokazywać im to, co złego robią , ale też zapewniać o dużych umiejętnościach i możliwościach zmiany. Motywować do zmiany nie naciskiem, lecz pokazywaniem ewentualnych korzyści jakie mogą osiągnąć , jeżeli zmienią swoje zachowania.

W świetlicy czy w szkole powinny panować jasne zasady, co wolno dzieciom, na co dzieci mogą sobie pozwolić, a na co nie ma zgody i jakie konsekwencje mogą ponieść jeżeli złamią zasady. Powinny też znać swoje przywileje i wiedzieć o nagrodach na jakie mogą liczyć za dobre zachowanie. To wprowadza w ich życie ład i porządek. Dobrze jest wspólnie z dziećmi ustalić, co dla nich będzie karą za łamanie zasad panujących w szkole czy na świetlicy.